

Monia pieniä askeleita

Päijät-Hämeen kyläohjelma 2004–2008 tavoitteiden toteutuminen – sosiaalinen välitilinpäätös 2006

Päijät-Hämeen kyläohjelma on päijät-hä-mäläisten kylien yhteinen tahdonilmai-su kylien, kylätoiminnan ja maaseudun kehittämisen tulevaisuudesta. Samalla se on maakunnallinen kehittämisstrategia, jonka tavoitteena on viihtyisät ja elinvoimaiset kylät. Päijät-Hämeen kyläohjelma vastaa kysymykseen: Mitä on tehtävä, että alueen kylät säilyvät viihtyisinä ja elinvoimaisina?

Kyläohjelma koottiin alhaalta ylöspäin. Sen kokoajana toimi Päijät-Hämeen kylät ry ja sen tekemiseen osallistuivat maaseudun asukkaat sekä viranomais-, rahoittaja- ja kehittäjätahot. Ohjelman hyväksyi Päijät-Hämeen kylät ry:n vuosikokous 14.3.2005. Kyläohjelma ja sen tiivistelmä www.phnet.fi/kylat

Kyläohjelman sosiaalinen välitilinpäätös pyrkii vastaamaan kysymykseen, mitä on tapahtunut vuosina 2005–2006. Sosiaalinen tilinpito (SoT) on tulosten mittaamisen väline, silloin kun tulosten tavoitteet eivät ole pelkästään taloudellisia. SoT mittaa etukäteen sovittuja – sosiaalisia ja yhteiskunnallisia – toiminnan tavoitteita ja vaikutuksia, kirjaa tulokset järjestelmällisesti ja esittää ne sidosryhmille tilinpäätöksen muodossa.

Kyläohjelma tehtiin yhdessä toteutettavaksi

Kylätoiminta on pieniä askeleita monessa paikassa ja monella tasolla. Kyläohjelman väliarvio pyrkii antamaan kokonaiskuvan siitä, mitä näistä pienistä askeleista rakentuu. Neljänkymmenen kylän ja monen kumppanin työn tulokset on koottu tähän yksiin kansiin. Sosiaalinen tilinpäätös osoittautui sopivaksi menetelmäksi, joka on työläs, mutta läpinäkyvä. Tuloksia pystytään seuraamaan mittarein.

Kyläohjelma koottiin vuonna 2004 yhdessä. Ohjelman sisältö muotoutui lukuisissa tulevaisuuskeskusteluissa, joita pidettiin niin kylä-, kunta- kuin maakuntatasolla sekä laajassa kannanottokierroksessa. Ohjelman tavoitteille rakennettiin mittarit sosiaalisen tilinpidon menetelmällä, kun Suomen Kylätoimintary:n Kylätaloushanke opasti SoT-menetelmässä, ensimmäistä kertaa Suomessa. Mittareiden rakentaminen oli haasteellista puuhaa – miten mitata

asioita, jotka eivät ole selvästi rahalla tai numeroilla mitattavissa.

Kyläohjelman seurantaryhmä, joka jatkoi kyläohjelman koordinaatiohankkeiden ohjausryhmänä, määritteli mittarit ja laati budjetin, jossa jokaiselle tavoitteelle asetettiin tavoitemittari vuodelle 2008. Eri viranomaiset auttoivat omaa alaansa koskien osuvien mittareiden laadinnassa, kuten myös 2006 tulostiedoissa. Kiitokset Hämeen tiepiirille, Hämeen ympäristökeskukselle ja Päijät-Hämeen liitolle!

Välitilinpäätöksen tuloksista suurin osa perustuu kyläkyselyiden vastauksiin. Maakuntamme reilusta 90 kylästä 40 % vastasi vuonna 2004 kyläkyselyyn, josta saatiin lähtötilanne. Väliarviointikyselyyn 2006 vastasi 48 % kylästä niin, että monessa kylässä vastaaminen tehtiin porukalla. Kaikkiaan yli 160 kyläläistä osallistui vastaamiseen. Kyselyn avulla pohdit-

tiin ja tuotiin esiin myös oman kylän tulevaisuuden painotuksia. Kiitokset kyläläisille sekä kunnille, jotka antoivat täydentäviä tietoja!

Viimeinen sammuttaa valot? -kylälienen ja maaseudun tulevaisuus-seminaarissa 27.3.2007 Häkan Björk suorittaa kyläohjelman välitilinpäätöksen tilintarkastuksen. Samalla maakuntamme vaikuttajat ja toimijat kohtaavat pohtimaan, mihin ja kuinka seuraavien vuosien toimintaa suunnataan. Yhteistyössä jatketaan eteenpäin!

Päijät-Hämeen kyläohjelman koordinaatiohankkeen 2 ohjausryhmän puolesta

27.3.2007

Elina Leppänen
kyläasiamies,
Päijät-Hämeen kylät ry

Kuva: Hannu Rinne

MONIA PIENIÄ ASKELEITA

Päijät-Hämeen kyläohjelma 2004–2008
tavoitteiden toteutuminen
– sosiaalinen välitilinpäätös 2006

Vastaava toimittaja:

Elina Leppänen
kyläasiamies, Päijät-Hämeen kylät ry

Kannenkuva: Elina Leppänen

Taitto: Hannu Salmi

Painopaikka: T-Print, Hyvinkää 2007

Päijät-Hämeen kyläohjelma – sosiaalinen välitilinpäättös 2006

1. Kehitetään hyviä toimintatapoja ja uutta yhteistyötä

1.1 Kylä toimii paikalliskehittäjänä

TAVOITE- MITTARI 2008	LÄHTÖ- TILANNE 2004	TULOS 2006	MITTAUSKOMMENTTI
60 kylällä yhdistys.	60	58	60 kylällä on rekisteröity kyläyhdistys tai muu vastaava kylän kehittäjäyhdistys.
60 kylällä	60	46	60 kylällä on kyläsuunnitelma.
Puolet kylistä arvioivat, että	50%	37%	puolet kylistä arvioivat, että kyläsuunnitelma on ajan tasalla. kyselyyn vastanneista on ajan tasalla
Kylät arvioivat, että	4,0	4,1	kyläsuunnitelma on toteutunut hyvin, keskiarvo 4 keskiarvo asteikolla 1-6
Kylät arvioivat väittämää:	4,5	3,9	Seuraamme kerran vuodessa kyläsuunnitelman toteutumista, keskiarvo 4,5, keskiarvo, asteikolla 1-6
Alle 20 % antaa vastauksen 1, 2 tai 3	20 %	35 %	54 % kylistä antoi vastauksen 1, 2 tai 3

Kuva: Erja Hakkarainen

1.2 Kunnat toimivat paikalliskehittäjien vahvoina kumppaneina

Kylät arvioivat väittämää: Kunnan ja sen kylien yhteistyö toimii erinomaisesti, keskiarvolla 4	4	3,4	3,5	keskiarvo, asteikolla 1-6
Alle 25 % antaa vastauksen 1,2 tai 3.	25 %	55 %	56 %	kylistä antoi vastauksen 1,2 tai 3
Kuntien virkamiehet arvioivat väittämää: Kunnan ja sen kylien yhteistyö toimii erinomaisesti	3,6	3,6	3,8	keskiarvo kuntien virkamiesten arviosta
Joka kunnasta löytyy 4 esimerkkiä, kuinka kyläsuunnitelmien asioita on viety kunnan suunnitelmiin.	4 / kunta		2,6 / kunta	

Kunnat ja kylät ovat maininneet 0-4 asiaa, kuntien keskiarvo 2,6. Pääasiassa vesihuolto-, tiestö- ja kaavoitus/tonttiasioita.

Joka kunnalla yksi käytännön esimerkki toimintatavasta, kuinka kunta toimii paikalliskehittäjän vahvana kumppanina.
KUNNILTA EI SAATU VASTAUKSIA TÄHÄN

Mutta yksi hyvä toimintatapa, Asikkala: Kunnan valmisteilla olevassa kuntastrategiassa on osana vahvat kylät. Kyläyhdistykset on otettu kumppaneiksi niin että aktiivisuutta arvostetaan. Paras esimerkki on Urajärven kylän monipuolinen kehittäminen, jotta kyläkoulu säilyisi. Kunta hankkii tonttimaata kyliltä. Kylän aloitteesta laaditaan osayleiskaavaa ja suunnitellaan vesihuoltoa. Koulua kehitetään monipalvelukeskukseksi.

Kuva: Merja Markkanen

Kylämaisemaa Urajärveltä.

1.3 Päijät-Hämeen viranomaiset ja muut toimijat kehittävät maaseutua yhteistyössä

TAVOITE- MITTARI 2008	LÄHTÖ- TILANNE 2004	TULOS 2006	MITTAUSKOMMENTTI

Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmassa (TOTSU) on puolet enemmän asioita, jotka sisältyvät kyläohjelman painopisteisiin kuin v. 2004

ARVIOTA EI VOITU TEHDÄ

”TOTSUn rakennetta on muutettu vuosien 2004 ja 2006 välissä: eri hallinnonalat saavat tarkemmin kuvata aluekehittämisen toimenpiteitään. TOTSUssa on varauduttu PH kyläohjelman keskeisten kärkihankkeiden edistämiseen, mutta niiden toteuttamiseen hankkeiden kautta ei kaikilta osin ole hankkeistajaa tai rahoitusta.” Juha Hertsi, aluekehityspäällikkö, Päijät-Hämeen liitto.

Kahdeksan esimerkkiä, jossa muu kumppani kuin kunta toteuttaa kylien kehittämistä.

8 11

1. ProAgria: Haja-asutusalueiden vesihuolto neuvonta -hanke 2005–2007.

2. Lahden tiede- ja yrityspuisto Oy:n aluekeskusohjelma: Kyllikki – kyläkouluista monipalvelukeskuksia -hanke 2006–2007 viidellä pilottikylällä yhteishankkeena Päijät-Hämeen kylät ry:n kanssa.

3. Päijät-Hämeen Liikunta- ja Urheilu: Liikunnalla työhön -projekti tarjoaa työnantajapalveluaan myös kylien yhdistyksille.

4. Lahden ammattikorkeakoulu, tekniikan laitos (LAMK): Päijät-Hämeen maisemaselvitys, joka sisältää kylätarkastelun maakuntakaavan mukaisista kylistä.

5. Päijät-Hämeen liitto: Maakuntakaava, joka mahdollistaa kylien kasvun. Siihen on otettu lisää kyliä mukaan verrattuna seutukaavaan.

6. Lakes: Event management -hankkeen koulutuksiin voi osallistua myös kyliltä.

7. Hämeen taidetoimikunta: valinnut Kalkkisten kylän kummikyläkseen 2006, jolloin kylä tehnyt teatteria, tanssia, kuvataidetta ja nukketeatteria ohjaajien avustuksella.

8. Lahden Radio: viikon kylä ohjelmasarja pyöri tammi-toukokuussa 2005, jona aikana käytiin tekemässä ohjelmaa ainakin 15 kylässä.

9. Itä-Häme-lehti: Kylätoimittaja sekä joka toinen maanantai kyläsivut.

10. Koulutuskeskus Salpaus: Eloisa maaseutu-hanke 2006–2007, jossa kylätaloja kehitetään taloudellisesti ja sosiaalisesti toimivammiksi viidellä kylällä, lisämausteena yhteistyö itävaltalaisten kyläläisten kanssa.

Päijät-Hämeen kyläohjelman koordinaatiohanke 1 ja 2 yhteishankkeena Päijät-Hämeen kylät ry 2005–2007.

Noste-hanke kurssuja pidetty kylillä mm. Lusi ja Pyhäniemi sekä koulutukseen osallistunut kylien väkeä.

11. TE-keskus, Etpähä ry, Päijänne-Leader ry: Kyläohjelman tavoitteet ja keskeiset kehittämistoimenpiteet sisältyvät Hämeen maaseutuohjelmaan sekä toimintaryhmien kehittämissuunnitelmiin ohjelmakaudelle 2007–2013.

Kuva: Jari-Pekka Jokinen

Kuva: Erja Hakkarainen

Koululaiset kertovat mietteitään ikäihmisille, Lusin kyläpalvelupäivä, Kyllikki -hanke.

Esimerkki 2, Kyllikki – kyläkouluista monipalvelukeskuksia -hankkeessa on otettu oppia Orimattilan Kuivannon koulusta, joka toimii monipalvelukeskuksena.

1.4 Kylien omaleimaisuus sekä myönteinen kylä- ja maaseutukuva vahvistuvat

TAVOITE- MITTARI 2008	LÄHTÖ- TILANNE 2004	TULOS 2006	MITTAUSKOMMENTTI

10 kylää vastaa, että ovat tehneet jotain, mikä on vahvistanut tai tuonut esiin kylän erityispiirteitä
10 29 kylistä vastasi tekevänsä.

Esimerkkeinä: Villähde-elokuva, monia kyläkirjoja kuten Vuorenkyläkirja, Virenoja ennen ja nyt -julkaisu, erilaisia kylätapahtumia.

Kylistä 70 % tekee kerran vuodessa ilmestyvää kylälehteä tai tiedotetta, jossa on eri yhdistysten asioita.
70 % 57 % 52 % kyselyyn vastanneista, eli 22 kylää

Kylillä on kotisivut ja niitä ylläpidetään.

45 35 44 ne löytyvät nettisivuilta www.phnet.fi/kylat/

KOMMENTTI: Kotisivujen ajantasaisuudesta ei saatu tietoa. Kotisivujen käyttö ja vuorovaikutteisuus on lisääntynyt.

Kuva: Jari-Pekka Jokinen

Kuivannon Kymppi, liikuntatapahtuma.

1.5 Kaupunkilaisten ja maaseudun vuorovaikutus syvenee

Neljä esimerkkiä toimivasta vuorovaikutuksesta kaupunkilaisten kanssa.

4 2

1. Päijät-Hämeen kylämarkkinat Lahden satamassa äitienpäivän aattona: Päijät-Hämeen kylät ry on järjestäjänä kutsunut 2006 ja 2007 tapahtuman suunnitteluun ja toteutukseen kaupunkitoimijoita mukana. Vuonna 2006 mukana yksi kaupunginosayhdistys ja vuonna 2007 tulossa neljä.
2. Talastori- paikallisten tuottajien myymälä Heinolan torin kupeessa.

Kuva: Erja Hakkarainen

Päijät-Hämeen kylämarkkinat 2006 Lahdessa.

2. Kylässä on turvallista asua, tehdä työtä, elää ja viihtyä

2.1 Kylien liikenneturvallisuus paranee

TAVOITE-MITTARI 2008	LÄHTÖ-TILANNE 2004	TULOS 2006	MITTAUSKOMMENTTI
Vähintään 3 kylää 3 kylää vuodessa		2,5 kylää vuodessa pyörätie, 2 kylää vuodessa taajamaportti ja/tai hidasteet	tiedot Hämeen tiepiiri

Pyöräteitä: Virenoja-Pennala 3,9 km, Kukkila 1,2 km, Villähde 0,4 km, Pulkkilanharju 0,75 km, Kukonkoivu 0,3 km
Taajamaportteja ja hidasteita: Auttoinen, Kärkölä kk, Pasina-Pennala, Herrala

KOMMENTTI: Pyöräteitä on rakennettu pääosin vain lyhyitä osuuksia pääosin kaupungin läheiselle maaseudulle.

Alemman tiestön hoidon taso säilyy niin, että alempien kunnossapitoluokkien (II ja III) määrä ei kasva.			
Lk II: 593,6 km	593,6 km	590 km	tiedot Hämeen tiepiiri
Lk III: 1135,7 km	1135,7 km	1194 km	

KOMMENTTI: Muutos johtuu sekä luokissa tapahtuneissa muutoksista että urakkarajoissa tapahtuneissa muutoksista. Yksitysteiden kuntoa olisi ollut myös hyvä mitata.

Alemman tiestön hoidon taso säilyy niin, että tienkäyttäjätyytyväisyys ei laske (ei päätiet).			
2,94	kesä 2003: 2,94	kesä 2006: 3,10	asteikko 1-5
2,62	talvi 2003-04: 2,62	talvi 2005-06: 3,25	tiedot Hämeen tiepiiri

2.2 Kylien vesihuoltoon etsitään yhteisratkaisuja

Vähintään 1 kylä vuodessa saa vesijohdon sekä 1 kylä jäteveden yhteisratkaisun.			
1 vuodessa		3,5 kylää vuodessa	tiedot kunnat ja Hämeen ympäristökeskus

1. Pohjois-Sysmä (Kirkonkylä-Särkilahti-Soiniemi-Liikola) vesi- ja viemäri
2. Etelä-Sysmä (Virtaa-Nikkaroinen-Karilanmaa) (Nuoramoinen-Otamo-Hartola) vain vesijohto
3. Kurhila-Hillilä, runkovesi- ja viemäri 2006
4. Mallusjoki, Karkkula runkoputkiin liitetty kylien alueita KUVA
5. Artjärvi-Orimattila runkovesi- ja viemäri 2005-2007
6. Lusi runkovesi- ja viemäri
7. Lappila koulumäen ja Juholanmäen vesi- ja viemäri

KOMMENTTI: Runkovesi- ja viemäriputki ei käytännössä tarkoita vielä kylän talouksien liittymistä yhteiseen järjestelmään. Hämeen haja-asutusalueiden vesihuoltostrategia suosittelee vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden laajentamista kyliin sekä kunnille vahvaa roolia ja tukea perustettaessa vesihuoltoyhtymiä kuten vesihuolto-osuuskuntia.

Orimattilan Virenojalla rakennetaan vesi- ja viemäriverkostoa.

Kuva: Tarja Tolonen

2.3 Maaseutu tasa-arvoisena tietoyhteiskunnassa

TAVOITE- MITTARI 2008	LÄHTÖ- TILANNE 2004	TULOS 2006	MITTAUSKOMMENTTI

Hyvä käytäntö, kuinka sähköisillä palveluilla on parannettu maaseudun elinoloja.
1 2

1. Laajakaista kattaa koko Päijät-Hämeen. Kylien ja haja-asutusalueiden laajakaistan mahdollistaa PHP, Padasjoella SONERA kunnan tuella.
2. Kyllikki -pilottikylien kylätekstiviestikokeilu käynnistyi loppuvuodesta 2006, kun Urajärven yhdistykset aloittivat ryhmätekstiviestit.

2.4 Elinkeinotoiminta monipuolistuu

Kylien työpaikkojen määrä pysyy ennallaan

8250 (V.2000) työpaikkaa kuntakeskusten ulkopuolella, tieto maakuntakaava-aineisto, Päijät-Hämeen liitto vastaavia lukuja ei ollut saatavilla

KOMMENTTI: Lahden ulkopuolisten kuntien työpaikkamäärä on vähentynyt 2000–2004 välillä -1069, josta 558 maa- ja metsätalouden työpaikkoja.

2.5 Vesistöjä, maisemia ja ympäristöjä hoidetaan ja kunnostetaan

Puolet kylistä on toteuttanut säännöllisesti joitain seuraavista ympäristöhoitotoimenpiteistä: vesistön kunnostusta käytännössä tai kylän rannan kunnostusta, ympäristöhoitotoimenpiteitä, yhteistilojen kunnostusta.

50 %	92 %	79 %	kyselyyn vastanneista tehnyt jotain alla mainituista toimenpiteistä vesistön tai kylän rannan kunnostusta ympäristöhoitotoimenpiteitä yhteistilojen kunnostusta
	51 %	59 %	
	40 %	39 %	
	60 %	49 %	

10 esimerkkiä, jossa yhteisistä ympäristöhoidollisista toimista saadaan korvausta.

10 kylää ilmoitti saaneensa korvausta liittyen em. asioiden työpanoksiin

Kuva: Jari-Pekka Jokinen

Keinunpystytystalkoot, Kuivannon koulun pihalle rakennettiin lähiliikuntapaikka.

2.6 Kylien liikuntapaikat ja -reitistöt palvelevat kyläläisiä ja matkailijoita

TAVOITE- MITTARI 2008	LÄHTÖ- TILANNE 2004	TULOS 2006	MITTAUSKOMMENTTI

Liikuntapaikkojen ja reittien hoidosta on sovittu sopimuksin kolmasosassa kyliä.
33 % 17 % kylistä vastasi että hoidosta on sovittu

KOMMENTTI: Ulkoilu- ja liikuntamahdollisuuksia parantavia rakennus- ja kunnostustoimenpiteitä on tehty 54% kylistä. Hoitoa koskevat sopimuskäytännöt vaihtelevat eri kunnissa, mutta myös kunnan sisällä. Olisi hyvä koota.

2.7 Kylän yhteishenki ja yhteisvastuu vahvistuvat

Joka kylällä järjestetään vähintään 4 kaikille avointa tapahtumaa, juhlaa tai talkoita vuodessa.
100 % 87 % 73 % kyselyyn vastanneet

70 % kylistä vastaa, että vähintään 10 ihmistä osallistuu tilaisuuksien järjestämiseen tai toimii aktiivisesti kylän kehittämisessä.
70 % 53 % 50 % kyselyyn vastanneista

KOMMENTTI: Tämä mittari kuvaa ehkä parhaiten kylän aktiivisuutta ja sosiaalista pääomaa. Ainoastaan 12 %:sta kylistä on alle viisi aktiivista kylätoimijaa. Tavoitemittari lienee liian korkea.

Kuva: Jari-Pekka Jokinen

Kuva: Sirpa Kerppilä

Maamiesseurantalossa Kuivannolla.

Talvitapahtuma Länsi-Hollolassa.

3. Kylien palvelut säilyvät ja monipuolistuvat

3.1 Yhteistilojen käyttö lisääntyy ja monipuolistuu

TAVOITE- MITTARI 2008	LÄHTÖ- TILANNE 2004	TULOS 2006	MITTAUSKOMMENTTI

Joka kylällä on yhteistila.
100 % 86 % 88 % kyselyyn vastanneista

KOMMENTTI: Vuonna 2004 kylillä oli keskimäärin 1,8 yhteistilaa.

Kylät arvioivat, että yhteistilojen käyttö on riittävän monipuolista, keskiarvolla 4
4 4,0 4,0 keskiarvo, asteikolla 1-6

Alle 25 % antaa vastauksen 1, 2 tai 3
25 % 25 % 39 % kylistä antoi vastauksen 1,2 tai 3

Kuntien virkamiehet arvioivat, että yhteistilojen käyttö on riittävän monipuolista
keskiarvo kuntien virkamiesten arviosta
3,4 3,1

3.2 Asumista tukevia palveluja saadaan helposti ja läheltä

TAVOITE- MITTARI 2008	LÄHTÖ- TILANNE 2004	TULOS 2006	MITTAUSKOMMENTTI

Nykyiset peruspalvelut, kuten koulu ja kauppa, eivät vähene.

49	49	38	Kyläkouluja
19	19	16	Kyläkauppoja

KOMMENTTI: Päijät-Hämeen kouluverkko selvitys 2005 asettaa tavoitteeksi vähintään 60 oppilaan kolmiopettajaiset kyläkoulut. Yhdenkymmenen kyläkoulun osalta on tehty lakkautuspäätökset 2005-2006: Niinikoski ja Pakaa (Orimattila), Kastari (Hollola), Metsäkylä (Nastola), Viitaila (Asikkala), Arrakoski, Auttoinen ja Maakeski (Padasjoki), Riihiniemi ja Pohjola (Hartola), Ratula (Artjärvi). Koulujen oppilasmäärät ovat vaihdelleet 15-35 välillä. Kymmenen kyläkoulun osalta on tehty lakkautuspäätökset 2005-2006: Niinikoski ja Pakaa (Orimattila), Kastari (Hollola), Metsäkylä (Nastola), Viitaila (Asikkala), Arrakoski, Auttoinen ja Maakeski (Padasjoki), Riihiniemi ja Pohjola (Hartola). Koulujen oppilasmäärät ovat vaihdelleet 15-35 välillä.

Monitaito-osuuskuntia ja vastaavia työnantajapalveluja tarjoavia tahoja on kattavasti Päijät-Hämeessä.

12	3	4	kunnassa

Uutena Osuuskunta Koti ja Kuusi, joka tarjoaa palvelujaan Lahdessa.

Puolet kylistä arvioi: "Kylällä on hyvin saatavilla asumista tukevia palveluja kuten siivousta, asiointiapua, tilapäistä lastenhoitoa, halonhakuuta, pihatöitä, lumenaurausta, pieniä remonttitoita."

50 %	10 %	31 %

KOMMENTTI: Palvelujen markkinoinnissa on puutteita tai niitä ei olla vielä totuttu käyttämään, sillä ainoastaan 24 % kylistä arvioi, että palvelujen saatavuudesta on hyvin tietoa tarjolla. 12 kylää ilmoitti, että kylässä toimii kylätalkkari tai kotiapupalvelu. Tiesännöittäjiä on kaikissa kunnissa.

3.3 (Kylä)yhdistyksen rooli vahvistuu uudenaikaisena toimijana ja sopijana

Kyliä yhdistysten työntekijöiden määrä kaksinkertaistuu

5	19	kyselyyn vastanneet
3	6	työnantajana toimineiden kylien lukumäärä

KOMMENTTI: Heinolan kirkonkylän kyläyhdistyksellä on ollut 2005-2006 kaksitoista työntekijää, jotka ovat työskennelleet kyläpirtillä, kylän monipalvelupirtillä, erilaisissa tehtävissä. Syksyllä 2006 yhdistys käynnisti Portaat työelämään -projektin, jossa on tavoitteena 30 työpaikan luominen ja työosuuskunnan perustaminen, jotta kylälle saadaan lisää palveluja.

Esimerkki uudesta toimintatavasta, kuinka kylän palveluja on parannettu

Lusin kyläpalvelupäivä kokoaa eri-ikäisiä ihmisiä keskiviikkoisin koululle, jossa syödään ja vietetään oppituntia koululaisten kanssa ja jumpataan yhdessä. Lisäksi on tarjolla eri yrittäjien palveluja kuten hierontaa, jalkahoitoa, kampaamopalveluja, verenpainemittauksia ja diakoniatyöpalveluja. Kutsutaksi kuljettaa kyläläisiä tarvittaessa edestakaisin kotiovelta koululle bussilipun hinnalla.

Kuva: Hannu Rinne

Jaanan työnantaja on Heinolan kirkonkylän kyläyhdistys ja työpaikka kyläpirtti.

Kuva: Erja Hakkarainen

Lusin kyläpalvelupäivä Heinolassa.

4. Uusia asukkaita tulee kylälle

4.1 Maakuntakaavan kylissä on myynnissä yksityisten ja kuntien tontteja.

TAVOITE- MITTARI 2008	LÄHTÖ- TILANNE 2004	TULOS 2006	MITTAUSKOMMENTTI

Kylien asukasmäärä pysyy samana.

38 200
(v. 2002)

asukasta kuntakeskusten ulkopuolella, tieto maakuntakaava-aineisto, Päijät-Hämeen liitto
VASTAAVIA LUKUJA EI OLLUT SAATAVILLA

KOMMENTTI: Lahden ulkopuolisten kuntien väkiluku on pienentynyt -43 asukasta vuosina 2004-2006 (yhteensä 100 404 v. 2006) Voimakas kasvu on Hollolassa, sitten Orimattilassa ja Nastolassa. Väestö on vähentynyt eniten Itä-Hämeen kunnissa. Vuosina 2005-2006 kyliin ja haja-asutusalueille on myönnetty 340 uutta asuinrakennuslupaa.

Maakuntakaavan mukaisissa kylissä on 90 %lla vähintään 5 tonttia myynnissä.

69 % 29 % kyselyyn vastanneista

2/3 maakuntakaavan mukaisilla kylillä on kunnan tontteja.

51 19 14

KOMMENTTI: Maakuntakaavassa kyliä on 77, mutta lähtötilanne- ja tulosluvuissa on mukana myös kyliä, jotka maakuntakaavassa on luokiteltu taajamaksi.

Vuosittain laaditaan 2 kylään maankäytön suunnitelma tai rakennuspaikkasuunnitelma kyläläisten kanssa.

2 vuodessa

2 vuodessa

tiedot kaavoista Hämeen ympäristökeskus. Hyvä vuoro vaikutus on arvioitu kylien antamasta palautteesta kyläasiamiehelle.

KOMMENTTI: 12 kylässä maankäytön suunnitelma vireillä tai hyväksytty 2005-2006, joista neljä on arvioitu laaditun hyvässä vuoro vaikutuksessa asukkaiden kanssa tai kylän aloitteesta: Länsi-Hollolan kyläkaava, Urajärven asemakaava ja LAMK opiskelijoiden mksuunnitelma, Iso-Kukkasen-Salajärven-Ruuhijärven osayleiskaava sekä Viljaniemi-Hennan suunnittelu.

4.2 Kylillä on uusia ja vanhoja taloja myynnissä

Esimerkki uudesta toimintatavasta talojen saamisessa myyntiin.

1

TIEDOSSA EI OLE ESIMERKKIÄ.

4.3 Maalle muuttoa helpottava maakunnallinen palvelu toimii

Maalle muutto -palvelu on luotu ja kaikki kunnat ovat siinä mukana.

EI TOIMI. ASIA ON KESKUSTELUSSA.

KOMMENTTI: Onni asuu maalla -palvelu on toiminut Leader-alueella. Maalle muuttajan nettisivusto sisältää hyödyllistä tietoa muuttohalukkaalle sekä talo- ja tonttirekisterin toteutettuna etuovi.com kanssa. Onni asuu maalla on markkinoinut maaseutuasumista messuilla ja tapahtumissa. Alkuvuodesta 2007 on käynnistetty esiselvitys maaseutu-asumisen edistämiseksi koko maakunnassa uudella ohjelmakaudella.

Kuva: Anne Lahikainen

4.4 Vapaa-ajan asuminen lähenee ympärivuotista asumista

Vakinaisessa asuinkäytössä olevien vapaa-ajan asuntojen määrä kaksinkertaistuu

850

428

+36

(v.2002)

Tieto 2002 Väestörekisterikeskus RHR. Käyttötarkoituksen muutoslupien määrä vuosina 2005-2006 kunnista.

4.5 Uudenlaisia asumismuotoja syntyy

Esimerkki uudesta asumismuodosta.

1

5

Pienryhmäkoteja tai vastaavia on perustettu mm. Länsi-Hollola, Kuivanto, Nyystölä, Lusin vanhainkoti.

Sysmän Päijätsalon 300 ha:n saari 7 km:n päässä Sysmän keskustasta. Loma-asuntoalueen kaikki 93 tonttia on myyty kesään 2006. Alueella on kunnallistekniikka. Osa asunnoista on muutettu ympärivuotisiksi.

Kuva: Jari-Pekka Jokinen

Auttavatko pienet askeleet suurissa muutoksissa? – mietteitä tulosten pohjalta

Moni kylien asia on edennyt hyvin. Muutos parempaan näkyy jopa tällä lyhyellä kahden vuoden tarkastelujaksolla.

Kylissä on tehty ja tehdään valtavasti vapaaehtoistyötä. Kylissä järjestetään erilaisia tapahtumia ja rientoja, joka kylällä jotakin. Kylän historiaa on tallennettu tekemällä kyläkirjoja tai keräämällä murreilmaisuja ja paikanimistöä. Villähteen elokuva tallensi tämän päivän kylän. Kylien www-sivujen määrä kasvaa jatkuvasti. Talkoilla saadaan paljon aikaan: on kunnostettu yhteistiloja ja rantoja sekä hoidettu vesistöjä ja kyläympäristöä. Lisäksi vapaaehtoisvoimin on rakennettu ja ylläpidetty ulkoilureittejä ja liikunta- paikkoja.

Moni taho tai organisaatio toimii kylien elinvoimaisuuden edistämiseksi. Kymmenen esimerkkiä löytyi hel-

posti. Tulos yllätti. Maaseutu on osa suomalaisuutta.

Kylien palvelut ovat vaikea haaste. Kuitenkin jo kahdessa vuodessa on menty eteenpäin palveluissa, jotka mahdollistavat asumisen kylässä, omassa kodissa mahdollisimman pitkään. Kylätalkkari tai kotiapu-rytiksiä on syntynyt 10 kylään. Niiden kyläyhdistysten, jotka ovat lähteneen työntantajiksi esimerkiksi pitkäaikaistyöttömiä työllistämällä, määrä on tuplaantunut.

Kylien tonttitarjonta on toinen vaikea haaste. Tarjonta on selvästi pienentynyt parissa vuodessa. Kyliin on siis rakennettu ja rakennettaisiin, mikäli hyviä tontteja olisi riittävästi tarjolla. Vesihuoltoinvestoinnit edistävät kyliin rakentamista. Maaseutu- asu- misen markkinoimisessa alueellisesti on haastetta.

Kyläkoulujen joukkolakkautukset ovat olleet suurin menetys maaseudulle. Lakkautukset on tehty nopealla aikataululla kokonaisuutta tarkemmin punnitsematta. Kylän vesihuolto on rakennettu, kun samanaikaisesti koulupalveluja on lopetettu. Kouluja on lakkautettu taloudellisin säästöperustein. Nähtäväksi jää, mitä vaikutuksia koulujen lakkautuksilla on erityisesti syrjäisellä maaseudulla, missä koulut jäävät vain kuntakeskuksiin.

Suuret muutokset jatkuvat. Kunta- ja palvelurakennemuutostusta valmistellaan parhaillaan myös Päijät-Hämeessä. Mitä se tarkoittaa kylille ja maaseudulle? Kuinka elävä maaseutu saadaan säilymään uusissa, muuttuvissa rakenteissa? Muutosten valmisteluun ja kuntayhteistyöhön tarvitaan myös kylät mukaan.

Päijät-Hämeen kyläohjelman koordinaatiohankkeen ohjausryhmä 2: Irma Peltola ja Maija-Liisa Mamia Päijänne-Leader, Jukka-Pekka Jauhiainen Etpähä ry, Mirja Karila-Reponen Päijät-Hämeen liitto, Timo Kukkonen Hämeen TE-keskus maaseutuosasto, Maire Kalliokoski Sysmä /Leader-alueen, Minna Anttila Artjärvi ja Asko Määttä Nastola /Eteläisen Päijät-Hämeen kunnat (ELMA), Kristiina Borgenström, Hannu Markkanen ja Tarja Tolonen Päijät-Hämeen kylät ry, Seppo Leppänen ja Liisa Murto Koulutuskeskus Salpaus, Elina Leppänen ohjausryhmän sihteeri

Kuva: Jari-Pekka Jokinen

Kylien tulevaisuus 2007-2008

Kyläkyselyyn 2006 vastanneet kylät haluavat panostaa seuraaviin asioihin. Numero ilmoittaa kylien lukumäärän.

Toimintatavat

Kylän tiedottaminen esim. kylälehti, kotisivut, 20
 Kylän työntekijä yhdistykselle palkkatuella tai hankkeen avulla, 14
 Kyläsuunnitelman tekeminen, päivittäminen, 14
 Kylän yhdistysten yhteistyö, 15
 Kuntanne ja kylien yhteistyö, 21

Paikallisuus

Kylän yhteishenki ja yhteisvastuu, 22
 Historian, perinteiden ja kylän erityispiirteiden vahvistaminen, 19

Viihtyvyyttä

Vesihuollon yhteisratkaisut, 15
 Vesistöjen hoito ja kunnostus, 16
 Maiseman- ja ympäristöhoito, 17
 Liikuntapaikkojen ja -reittien kunnostus ja hoito, 18

Palvelut

Kylätalon/kyläkoulun käytön monipuolistaminen, 17

Uusia asukkaita

Maaseutuasumisen edistäminen, 24